

فرصت کرونا و الزام حمایت از مشاغل خانگی

این خانه، کارگاه موقت است!

گزارش

بسیاری از مشاغل در حوزه خدمات و برخی از کارها در ارتباط با حوزه تولید، زمانی که در خانه انجام می‌شوند زمینه برخی از اقدامات شایسته در حوزه این فعالیت‌ها مانند صرفه‌جویی در زمان رفت‌وآمد به محیط کار، اشتغال با کمترین هزینه، رشد و توسعه اشتغال و کسب درآمد لازم برای تأمین معیشت و بسیاری مواهب مقایسه‌ای با کار در خارج از منزل را هم‌ای می‌کنند. مشاغل خانگی درست همان نوع از اشتغال است که به اعتقاد بسیاری از کارشناسان حوزه اقتصاد و کار، زمینه و ظرفیت رشد و توسعه اشتغال، کاهش نرخ بیکاری، بیمه پردازی و توسعه سازمان‌های بیمه‌ای و نهایتاً گام برداشتن در مسیر توسعه اقتصاد کشور را موجب می‌شود.

مهناز پیرانپور

روزنامه نگار

است. در حال حاضر بر اساس قانون مشاغل خانگی، ۳۲۳ رشته به عنوان مشاغل خانگی شناسایی شده‌اند. این رشته‌ها هر سال بازنگری می‌شوند؛ بنابراین تعداد رشته‌هایی که به عنوان مشاغل خانگی شناسایی می‌شوند، هر سال متفاوت است.

آمار مشاغل خانگی و افراد فعال در این حوزه

طبق آنچه دبیر ستاد ساماندهی و توسعه مشاغل خانگی وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی اعلام کرده، آمار سال ۹۵ تا ۹۶ نشان می‌دهد حدود ۱۴۷ هزار نفر از ستاد توسعه مشاغل خانگی وزارت کار تسهیلات دریافت کرده‌اند. در این مدت باتکیه بر این تسهیلات برای حدود ۲۲۴ هزار نفر شغل ایجاد شده است. علاوه بر ستاد توسعه مشاغل خانگی دستگاه‌های دیگر مانند توسعه مشاغل روستایی، کمیته امداد امام خمینی (ره)، سازمان بهزیستی و... هم تسهیلاتی به متقاضیان مشاغل خانگی ارائه می‌دهند که با افزودن آمار این دستگاه‌ها به ستاد مشاغل خانگی، طی بازه زمانی یادشده مجموعه ۲۹۸ هزار نفر برای مشاغل خانگی وام دریافت کرده و ۳۸۲ هزار نفر نیز در رشته‌های مشاغل خانگی مشغول به کار شده‌اند.

مشاغل خانگی؛ فرصت یا تهدید

رئیس کانون عالی انجمن‌های صنفی کارگران کشور در ارتباط با ماهیت مشاغل خانگی و نوع نگاه دولت‌ها به این نوع اشتغال گفت: «اشتغال به کارهای حوزه مشاغل خانگی هم می‌تواند فرصت باشد و هم اینکه می‌توان به چشم تهدید به آن نگاه کرد.» ناصر چمنی اضافه کرد: «مردم از شرایط به وجودآمده در دوران همه‌گیری بیماری کرونا استفاده و زمینه اشتغال خانگی را با کمترین امکانات برای خود فراهم کردند. به عنوان مثال می‌توان به تولید ماسک در دوره کمبود آن در کشور و همکاری وزارت صمت برای تولید این محصول و دیگر وسایل بهداشتی اشاره کرد که با برداشتن بوروکراسی‌های دست‌وپاگیر، شرایط ایجاد کارگاه‌های کوچک خانگی و تولید محصولات مختلف فراهم شد.» این فعال حوزه کار در ادامه اظهار داشت: «اگر حمایت برنامهریزی دقیق در ارتباط با مشاغل خانگی در کشور صورت گیرد و با اتمام دوران کرونا شاهد سقوط و تعطیلی کسب‌وکارهای خانگی شکل گرفته در این دوره نباشیم، بدون شک موفقیتی برای مردم و دولت خواهد بود و باید توجه داشت که بدون اینکه هزینه‌ای از طرف دولت برای برقراری این بخش از اشتغال هزینه شده باشد، شاهد رشد و ترویج این نوع اشتغال خواهیم بود.» چمنی بیان کرد: «در واقع با این اقدامات، این مردم بودند که با هزینه‌های شخصی اقدام به افزایش آمار اشتغال در کشور کرده‌اند و اگر برنامهریزی و سیاستگذاری لازم برای حمایت و ساماندهی مشاغل خانگی در کشور صورت نگیرد، بعد از اتمام گروانیز شاهد از بین رفتن بخش بزرگی از این شغل‌ها خواهیم بود.»

تأمین معیشت از طریق مشاغل خانگی

رئیس کانون عالی انجمن‌های صنفی کارگران کشور در ادامه تصریح کرد: «باید به این نکته توجه داشت که در حال حاضر تعداد زیادی از خانواده‌ها از این طریق در حال تأمین معیشت خود هستند و در صورت عدم مدیریت اثربخش در این حوزه، جمعیت فعال در این حوزه به جمعیت بیکاران اضافه خواهند شد.» وی با اشاره به نقش دولت در حمایت از مشاغل خانگی بیان کرد: «دولتمردان باید در وزار تخانه‌های صمت و تعاون، کار و دیگر نهادهای مرتبط با تشکیل کارگروه‌هایی، مدیریت و شریط مشاغل خانگی بخصوص آن دسته از مشاغل خانگی که با وجود کرونا ایجاد شده‌اند را مورد بررسی قرار دهند و با تخصیص تسهیلات کم‌بهره در تلاش برای گسترش این نوع اشتغال در کشور باشند.» وی گفت: «در این زمینه می‌توان به این نوع اشتغال‌ها که با هزینه‌های اندک ایجاد شده‌اند، با تخصیص تسهیلات اندک مانند وام و... نسبت به حفظ آنها کمک کرد؛ در غیر این صورت مافقع زنجیره تأمین معیشت بخش بزرگی از فعالان مشاغل خانگی را در جامعه شاهد خواهیم بود.»

توسعه خدمات مختلف نیازمند شهروندان در قالب خدمات و تجارت الکترونیک و سهولت برقراری چرخه فروش محصولات مختلف تولیدی در حوزه اشتغال خانگی، شرایطی است که موجب افزایش مشاغل خانگی و کسب‌وکارهای آنلاین را در دهه‌های اخیر فراهم آورده است و در یک سال نیم اخیر زمینه گسترش بیش از پیش اشتغال خانگی با پیدایش و شیوع بیماری کرونا و الزامات به وجودآمده به دنبال محدودیت‌های کرونایی و رعایت شرایط بهداشتی فراهم شده است. شرایط کرونایی کشور در مدت همه‌گیری این بیماری به صورتی بود که کرونا زمینه کارگاه شدن بسیاری از خانه‌ها را فراهم کرد و حتی افرادی که در بیرون از خانه به کار و فعالیتی مشغول نبودند را به واسطه فراهم شدن زمینه اشتغال، به کار خانگی مشغول کرده و بر اساس آمار، رشد مشاغل خانگی در دوره کرونا بسیار قابل توجه است.

عدم وجود آمار دقیق از کسب و کارهای خانگی

یکی از زمینه‌های لازم در راستای سیاستگذاری‌های کلان در بخش اشتغال به وجودآمار دقیق در حوزه مربوطه می‌شود که البته متأسفانه در حال حاضر آمار دقیقی از کسب‌وکارهای خانگی که بدون دریافت تسهیلات دولتی راه‌اندازی و مشغول به کار شده‌اند، وجود ندارد. البته گفتنی است که یکی از دلایل مشاهده رشد اینگونه فعالیت‌ها، افزایش فعالیت آنها در سایت‌های فروش کالا یا شبکه‌های اجتماعی است. شایان ذکر است که تنها آمار رسمی که از وضعیت مشاغل خانگی در ایران وجود دارد، به مشاغل مربوط می‌شود که برای شروع به کار از تسهیلات دولتی استفاده کرده‌اند.

افزایش ۲۵ درصدی تسهیلات دولتی در مشاغل خانگی

بر اساس آمارهای اقتصادی، دولت امسال با افزایش ۲۵ درصدی اعتبار تسهیلات مشاغل خانگی تصمیم دارد که از فعالان این عرصه حمایت‌های لازم را به عمل آورد. بر اساس آنچه از سوی مرکز آمار ایران منتشر شده (آمار تعداد کل شاغلان بالای ۱۵ سال کشور در تابستان سال ۹۹)، به صورت میانگین حدود ۲۱ درصد از نیروی کار در کل کشور را شاغلان واحدهای تجارت الکترونیکی تشکیل می‌دهند و تعداد شاغلان در بازارهای مختلف تجارت الکترونیکی نیز حدود ۵ میلیون نفر برآورد می‌شود. بنابه آمار رسمی، بیش از ۸۵ درصد از واحدهای تجارت الکترونیکی از سرمایه شخصی خود جهت راه‌اندازی و توسعه استفاده کرده‌اند که بخش قابل توجهی از این واحدها در قالب مشاغل خانگی به کار اشتغال دارند.

رشد ۲ برابری مشاغل خانگی در دوران کرونا

مهناز امامدادی، دبیر ستاد ساماندهی و توسعه مشاغل خانگی وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی در رابطه با وضعیت مشاغل خانگی در دوران کرونا می‌گوید: «در دنیا بعد از شیوع و پروس کرونا، مشاغل خانگی بیش از دوبرابر رشد داشته‌اند. مطالعات نشان می‌دهد تعداد افرادی که در مشاغل خانگی کار می‌کرده‌اند، از ۱۰۰ میلیون نفر به ۲۶۰ میلیون نفر در دوران کرونا رسیده است.» به گفته امامدادی، با توجه به متفاوت بودن تعریف مشاغل خانگی در ایران نسبت به آنچه در دنیا رواج دارد، بسیاری از مشاغلی که خدمات را در منازل ارائه می‌دهند، در کشور ما جزو مشاغل خانگی به شمار نمی‌روند. این در حالی است که اگر مانند بسیاری از کشورهای دنیا این مشاغل در ایران در رده مشاغل خانگی قرار می‌گرفتند، اکنون آمار افراد مشغول در کسب‌وکارهای خانگی بسیار متفاوت بود؛ به‌ویژه آنکه در دوران شیوع کرونا ارائه خدمات خانگی با رشد چشمگیر همراه بوده است.

رشد ۲۵ درصدی تسهیلات مشاغل خانگی

به گفته امامدادی، در سال ۹۷ تسهیلات اعطایی بانک مرکزی به مشاغل خانگی ۸۰۰ میلیارد تومان و در سال‌های ۹۸ و ۹۹ در هر سال ۲۰۰ میلیارد تومان بوده است. این میزان برای سال جاری ۲۵۰ میلیارد تومان در نظر گرفته شده که نشان‌دهنده افزایش ۲۵ درصدی در مقایسه با رقم سال ۹۹

شده دارید؟

از بدو آغاز عملی کار از سال ۹۵ تاکنون حدود ۳ میلیون و ۳۰۰ هزار نفر همپوشانی بیمه‌ای احصاء و رفع شده است. با تبادل اطلاعات با سایر صندوق‌ها، در حال حاضر حدود ۸ هزار نفر که کمتر از ۵ درصد می‌شود، همپوشانی داریم. اطلاعات این همپوشانی‌ها هم شناسایی و مشخص شده و به زودی همپوشانی به سمت صفر حرکت خواهد کرد. علت وجود این ۸ هزار نفر همپوشانی هم این است که این افراد حق انتخاب دارند تا از صندوق تأمین اجتماعی یا صندوق خود را استفاده کنند. در این خصوص جلساتی هم با بیمه سلامت و بنیاد شهید بر گزار کرده‌ایم و به زودی کار نهایی خواهد شد.

آیا تعیین اینکه چه کسی استحقاق درمان دارد نیز با شماست؟

بله! با توجه به در اختیار داشتن اطلاعات سوابق بیمه‌ای همه بیمه‌شدگان، پیش از این صدور، تمدید، تجدید و تأمین اعتبار دفترچه‌های درمانی نیز از وظایف این اداره کل بود که البته اکنون جای خود را به تعیین استحقاق درمان داده است. در حقیقت این اداره کل یکی از وظایف‌اش تعیین داشتن یا نداشتن استحقاق درمان افراد است و معاونت درمان هم به همین موضوع استناد می‌کند. استحقاق درمان یعنی «عدم استفاده از دفترچه درمانی به شکل من غیر حق» و ریشه حذف دفترچه درمانی هم، همین استحقاق درمان است. از خردادماه سال گذشته بر اساس بخشنامه صادره از سوی مدیرعامل سازمان، گام نخست را در راستای حذف دفترچه درمانی و عدم تأمین اعتبار برداشتم. پیش از آن، ما ۳۸ میلیون بار مراجعه و ازدحام شدید برای تأمین اعتبار در واحدهای اجرایی داشتیم. در حال حاضر با توجه به کارهای انجام شده، افراد از شش درگاه مختلف مانند کد (USD)، وب‌سروس، اپلیکیشن موبایل و غیره می‌توانند قبل از مراجعه به مراکز درمانی از استحقاق درمان خود اطلاع حاصل کنند. در شرایطی که افراد استحقاق درمان نداشته باشند با ۴۲ نوع پیام متفاوت بر مبنای علل مختلف، به آنها علت عدم استحقاق اعلام می‌شود. از آنجایی که مدام عده‌ای از استحقاق درمان خارج و عده‌ای مشمول آن می‌شوند، سامانه استحقاق درمان در لحظه به روز می‌شود. این سامانه پاسخگوی مردم و سایر سازمان‌هاست و در طول یک روز ۳ و نیم میلیون تراکنش اطلاعاتی در آن صورت می‌گیرد.

بیمه‌گر استفاده کند. مثلاً زن و شوهری که هر کدام در یک صندوق بیمه‌شده اصلی و در صندوق دیگر بیمه‌شده تبعی هستند، باید تنها یک دفترچه درمانی داشته باشند و باید از خدمات درمانی همان صندوقی که بیمه‌شده اصلی و مجاز آن هستند، خدمات درمانی دریافت کنند؛ لذا در راستای برنامه ششم توسعه و قانون بودجه سال ۹۷ کل کشور، شیوه‌نامه‌ای در چارچوب یک الگو یا «ماتریس» برای رفع همپوشانی تهیه و به همه صندوق‌های بازنشستگی و بیمه‌گر کشور ابلاغ شد. پایگاهی نیز میان سازمان تأمین اجتماعی و سایر صندوق‌های بیمه‌گر ایجاد شده که در آن تمام کارها خودکار و سیستمی است. البته به نوعی می‌توان گفت از سال ۹۴ این برنامه در وزارت کشور آغاز شد. در آن زمان مقرر شد تا تمامی صندوق‌ها همه اطلاعات‌شان را در یک جا ذخیره کنند و از آنجا نسبت به کنترل وضعیت بیمه‌ای و تبادل اطلاعات اقدام شود. در آن مقطع هسته اصلی کار ایجاد شد و به تدریج شکل گرفت و نهایتاً در برنامه ششم توسعه و در سال ۹۷ در قانون بودجه کل کشور لحاظ شد و همه صندوق‌های پایه بیمه‌گر مکلف به مشارکت در این طرح شدند.

«ماتریس رفع همپوشانی» شامل چه مواردی است؟

در این الگو یا ماتریس، افراد یا بیمه‌شده اصلی هستند یا تبعی و یا هم‌زمان در دو یا چند صندوق، بیمه‌شده اصلی یا تبعی هستند. در این الگو، همه حالت‌های ممکن در نظر گرفته شده و در هر جایی که همپوشانی وجود داشته باشد، ارائه خدمات از سوی همه صندوق‌ها، غیر از صندوق اصلی فرد قطع می‌شود. در این ماتریس همه سازمان‌های پایه بیمه‌گر، صندوق‌های نیروهای مسلح، بنیاد شهید، کمیته امداد، مددجویان بهزیستی، سازمان خدمات کشوری، بیمه سلامت و... حضور دارند. ماه‌چنین از صندوق‌هایی مانند صندوق بازنشستگی صداوسیما که عضو این ماتریس نیستند نیز به تدریج در حال جمع‌آوری اطلاعات هستیم. به این منظور تا به حال از طریق وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی که داده‌های «پایگاه رفاه ایرانیان» را در اختیار دارد چندین جلسه بر گزار شده و کنترل‌های دیگر هم انجام می‌شود تا هیچ کس از صندوق‌های دیگر به شکل «من غیر حق» استفاده نکند.

آمار از میزان رفع همپوشانی‌های انجام

۶۶

شماره تأمین اجتماعی چیست و چگونه به افراد تحت پوشش سازمان تخصیص می‌یابد؟

شماره‌ای منحصر به فرد و ۱۰ رقمی با الگوریتمی خاص است که طبق مصوبه هیأت‌مدیره سازمان به یکایک مخاطبان حقیقی سازمان اعم از اصلی، تبعی و کارفرما تخصیص می‌یابد. شماره تأمین اجتماعی (SSN) مخفف حرف اول عبارت (Social Security) است و از طریق سیستم نامنویسی متمرکز مخاطبان تخصیص می‌یابد. تقریباً به تمامی مخاطبان فعال سازمان این شماره اختصاص داده شده و هم‌اکنون شرط ارائه هر نوع خدمات بیمه‌ای سازمان از جمله تعهدات کوتاه‌مدت، بلندمدت و استحقاق درمان، اطمینان از تخصیص (SSN) است. برای اختصاص شماره تأمین اجتماعی، هویت به طور به خط از پایگاه ثبت احوال (و برای اتباع خارجی از وزارت کشور) استعلام و دریافت شده و سپس ارتباط بیمه‌ای مخاطب (بیمه‌پرداز، نوع بیمه، دریافت خدمت، نوع خدمت، نوع کفالت و...) بر اساس گراف مخاطبان (که حاوی ۳۰ نوع ارتباط بیمه‌ای است) تعیین و درج می‌شود و در این مرحله همپوشانی‌های محتمل بیمه‌ای بر مبنای ماتریس همپوشانی‌های بیمه‌ای کنترل شده و سپس اطلاعات شخصی مخاطب و اسناد ذی‌ربط درج و در نهایت شماره تأمین اجتماعی اختصاص می‌یابد. شایان ذکر است تخصیص شماره تأمین اجتماعی به جامعه تحت پوشش سازمان از سال ۹۴ عملیاتی شده است.

ماتریس همپوشانی‌های بیمه‌ای چگونه تدوین شده و چه کاربردی دارد؟

ماتریس همپوشانی‌های بیمه‌ای بر اساس گراف مخاطبان سازمان تدوین شده و جدولی ۳۰*۳۰ حاوی ۴۶۵ نوع همپوشانی ممکن در دو دوره گذشته و جاری و با قید اولویت ارتباط مقدم و مؤخر است. در این ماتریس انواع همپوشانی در سه حالت «مجاز، قابل بررسی و غیرمجاز» به ترتیب با رنگ‌های «سبز، زرد و قرمز» نمایش داده شده و در هر حالت، راهکار و نوع اقدام لازم برای رفع همپوشانی

مردم از شرایط به وجودآمده

در دوران

همه‌گیری

بیماری کرونا

استفاده و زمینه

اشتغال خانگی

را با کمترین

امکانات برای

خودفراهم

کردند. به عنوان

مثال می‌توان

به تولید ماسک

در دوره کمبود

آن در کشور

و همکاری

وزارت صمت

برای تولید

این محصول و

دیگر وسایل

بهداشتی

اشاره کرد که

با برداشتن

بوروکراسی‌های

دست‌وپاگیر،

شرایط ایجاد

کارگاه‌های

کوچک

خانگی و تولید

محصولات

مختلف فراهم

شد